לאיזה שירצו יעלו *רב מתנה אמר יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה ואמר רב מתנה *אותו יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה *תקנו ביבנה הטוב והמטיב הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו יום שפסקו מלכרות עצים למערכה (*תניא) רבי אליעזר הגדול אומר מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה לפי שאינן יבשין אמר רב מנשיא וקרו ליה יום תבר מגל מכאן ואילך דמוסיף יוסיף ודלא מוסיף (*יאסף) (*תני רב יוסף) מאי יאסף אמר רב יוסף תקבריה אימיה: שבהן בנות ירושלים כו': ת"ר בת מלך שואלת מבת כהן גדול בת כהן גדול מבת סגן ובת סגן מבת משוח מלחמה ובת משוח מלחמה מבת כהן הדיוט וכל ישראל שואלין זה מזה כדי *שלא יתבייש את מי שאין לו: כל הכלים טעונין טבילה: אמר רבי אלעזר אפילו מקופלין ומונחין בקופסא: בנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים: תנא מי שאין לו אשה נפנה לשם: *מיוחסות שבהן היו אומרות בחור וכו': תנו רבנן יפיפיות שבהן מה היו אומרות תנו עיניכם ליופי שאין האשה אלא ליופי מיוחסות שבהן מה היו אומרות תנו עיניכם למשפחה לפי *שאין האשה אלא לבנים מכוערות שבהם מה היו אומרות קחו מקחכם לשום שמים ובלבד שתעטרונו בזהובים אמר עולא ביראה אמר רבי אלעזר עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמר °ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו:

ישעי' כה

הדרן עלך בשלשה פרקים וסליקא לה מסכת תענית

לאיזה שירצו יעלו · הושע בן אלה רשע היה דכתיב (מלכים ב יז) ויעש הרע בעיני ה' רק לא כמלכי ישראל והיינו דקאמר רק שבטל את הפרוסדאות ואמר לאיזה שירצו יעלו: **הרוגי ביתר** · בפרק הניזקין (גיטין דף נז:): **מלכרות** · לפי שהן לחין ומאותו הזמן אין כח

תורה אור

בחמה לייבשן וחיישינן מפני התולעת לפי שעץ שיש בו תולעת פסול למערכה כדאמרינן (מדות פ"ב מ"ה): **יום תבר מגל** · שבירת הגרזן שפסק החוטב מלחטוב עצים: **מכאן ואילך** · מחמשה עשר באב ואילך דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה יוסיף חיים על חייו: **דלא יוסיף** · לעסוק בתורה בלילות: **תקבריה אימיה** · כלומר ימות בלא עתו: **בת מלך**. אף על פי שהיה לה שואלת מבת כהן גדול כו' שלא לבייש את השואלת מתוך שאין לה: **מבת כהן גדול**. שהוא קרוב וסמוך למלכות: **סגן** · כהן חשוב ממונה תחת כהן גדול להיות תחתיו ביום הכפורים אם יארע פסול בכהן גדול ביום הכפורים ישמש זה הסגן תחתיו: **משוח מלחמה** · הוא הכהן המכריז במלחמה *מי האיש הירא ורך הלבב וגו' (דברים כ): **אפילו מקופלין ומונחין בקופסא** · אשקוריי"ן: **צריכין טבילה** · כולן שלא לבייש את שצריכה טבילה: **שאין אשה אלא לבנים** · אם בניך יהיו מיוחסין הכל קופצין עליהם בין זכרים בין נקבות: **על מנת שתעטרונו בזהובים** · שאחרי הנישואין תתנו לנו תכשיטין ומילתא בעלמא הוא דאמרי כלומר ובלבד שתתנו לנו מלבושים נאים: **מחול** · סביב לשון מחול הכרם (כלאים פ"ד מ"א): **מראה באצבעו** · ואומר זה ה' קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו:

הדרן עלך בשלשה פרקים וסליקא לה מסכת תענית

תיקנו ביבנה הטוב והמטיב · פירוש בברכת המזון ומש"ה תקנו יותר על היין הטוב והמטיב טפי מבשאר דברים לפי שהיו [כמו] גדר בכרם ולא נסרחו: **יום** תבר מגל · פירוש שמונעין מלכרות עלים למערכה פירוש משום שחלש כחה של חמה ומגדלין התולעים באילנות ועלים מתולעים פסולים למערכה כדאמר [במדות] (פ"ב מ"ה) שהכהנים בעלי מומין הם מנקרים העלים ומסירין העלים מתולעים שפסולות למערכה:

דלא מוסיף יאסף · פי' אותו שאינו מוסיף מן הלילות על הימים יאסף: **מאי** יאסף תקבריה אימיה · תימה וכי היה מסופק מאי יאסף אלא נראה לומר דלא מוסיף יסיף(א) ומיהא קבעי גמרא מאי יסיף אבל לעולם הוה ידע דיאסף הוא לשון מיתה כדכתיב (בראשית מט) ויגוע ויאסף אל עמיו: **כל** אחד ואחד מראה הקדוש ברוך הוא באצבעו שנאמר הנה אלהינו זה קוינו לו וגו' נגילה ונשמחה בישועתו:

הדרן עלך בשלשה פרקים וסליקא לה מסכת תענית

ב"ב קכא:

ברכות מח:

[גיר' ע"י דתניא]

[בב"ב ליתא אלא כך איתא מאי יסיף תני רב יוסף תקבריה אימיה]

[נראה שצ"ל אל ירך לבבכם וגו' עי' פרש"י בסוטה ובמכות יא: ובסוטה מג.]

כתובות נט:

מב א מיי' פ"ב מהל' ברכות הל' א:

[נ"ל יסיף כך אי' בב"ב ועי' ברשב"ם]

[פסחים סב: וש"נ]

[עי' הגיר' בע"י]

נושא
השאלת הבגדים
אחת לשניה

נושא
מחול הנשים ומה
היו אומרות

◆◆◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מאי כו' דלא מוסיף יסיף ומשום הכי קבעי גמרא מאי:

רבינו חננאל

סלאה אמרו ודאי בטל הקב"ה אותה גזרה לפיכך עשאוהו יו"ט · רב מתנה אמר יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה בו ביום תקנו הטוב והמטיב הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה · יום שפוסקין בו לכרות עצים למערכה כדתניא ר"א הגדול אומר מט"ו באב תשש כחה של חמה ולא היו כורתים עצים למערכה מפני שאין יבשים וכיון שאין יבשים מתליעין וקרו ליה יום תבר מגל · כלומר מעתה אין אנו צריכין מגל לחתוך בו עצים · [מכאן ואילך] פי' מט"ו באב מי שמוסיף מן הלילה ליום כלומר עומד בלילה ושונה שכבר האריך הלילה · ומי שלא יוסיף תקבריה אימיה שאינו מן החכמים שסנדרין שינה מעיניהם בעולם הזה וחיים לעוה"ב: הדרן עלך בשלשה פרקים

רבינו גרשום

תשש כחה של חמה · ואינה מייבשת העצים . יום תבר מגל כלומר מיכן ואילך אין צריכין המגל לכרות עצים:ודלא מוסיף מלילות על הימים לעסוק בתורה[יוסיף]לפי שכבר גדולין הלילות:אפי' מקופלין חיישינן שמה ישבה עליהן נדה · לעשות מחול להצדיקים שהצדיקים עושין מחול והקב"ה יושב באמצע ומראין זה לזה ואומרים הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קינו לו נגילה ונשמחה בישועתו: הדרן עלך בשלשה פרקים וכולה מסכתא ופרקיהון ארבעה וסימניהן הזכרת סדר תעניות שלשה:

פסקי תוספות ממסכת תענית

מאימתי

א אסור להזכיר משיב הרוח עד שיזכיר שליח ציבור: הנהגו לשאול לכך אומר ותן טל ומטר. ד"ה ברא"ש [סימן ב]:
ב אמר משיב הרוח בימות החמה גוערין בו ומוחין לבל יעשהו עוד: שם
ג בימות הגשמים לא אמר מוריד הגשם מחזירין אותו לראש הברכה ואם לא חזר עד אתה חונן א) אומר ברוך אתה מוריד הגשם וכו' ותן טל ומטר ודיו:
ד בגולה לששים יום שואלין מטר: ב) ד"ה הלכתא: דף י
ה ביום שמיני בחג אחרון מזכיר גשם ולא ראשון וביום טוב ראשון של פסח להפך וכיון שפוסק שוב אינו מתחיל: ד"ה בגמרא: דף ד
ו עננים שאין להם כתף פתיגין זה על גב זה כסף תלויות בשדרה ויורדות ולא נתבשלו: (וכן נמצא בירושלמי דפלה פ"ו):
ז בישתבח ברוך אתה ה' אל מלך גדול בתשבחות אל ההודאות גדול בתשבחות זהו רוב ההודאות:
ח פ"ה כל אחד מודה לחבירו בין על האמת בין על השקר:
ט הרחוקים מנהר פרת כגון בני בבל לא היו עולין לרגל:
י תענית ציבור אסור ברחיצה וכל שכן גיהוץ ותספורת ואבל אסור רק שבעה ותספורת וגיהוץ שלשים יום:
יא יום שנים כלאחריו:
יב ירושלמי פרנס בעינן נאמן ותשוב ושהגלים משום גזרה:
יג התענה על החולה ונתרפא או מת מתענה ומשלים: ד"ה בגמרא: דף י ע"ב
יד ההולך למקום שמתענין מתענה עמהם וכשיוצא משם אוכל בין דעתו לחזור בין אין דעתו לחזור: שם בד"ה ההולך
טו שכח ואכל יפרוש מיד ולא יאכל כדי שובעו וכן עוברות ומניקות וחולים: שם
טז תשובי בגים משמשים בשני רעבון וכליל שמכלה: ד"ה אסור: דף יא
יז אין תענית ציבור בבבל לפי שאין הנשיא עמהן: ד"ה ברא"ש: סי' פ'
יח קבל להתענות שני ימים אוכל בלילה שביניהם אם לא פירש: שם סימן יא
יט מתענין לשעות אם אמר הריני בתענית למחר עד חצות ואחר כך נמלך וגומרו: שם סי' יב
כ אין אומרים עננו לא בערבית שרוצה להתענות למחר ולא בשחרית:
כא בטלה מגילת תענית הימים שנקבעו לומר על הניסים אבל יום טוב *) כגון תשעה באב לא בטלו:
כב לא קבל תענית מותר לאכול ומיהו אם התענה אומר עננו כמו בתענית חלום: ג)
כג קבלת תענית אומר בשומע תפלה הריני בתענית למחר והרצוני כי אתה שומע תפלת עמך:
כד קבל עליו תענית בני וחמישי ובני קודם שקבעו חודש ביום שלשים **) אלא בשלשים ואחד וחל שלשים ואחד ביום שני וחמישי מקיים קבלתו:
כה ד) המקבל תענית יחיד אומר מבערב הריני בתענית יחיד למחר:
כו המקבל עליו תענית סתם אין נאסר אלא בתענית יחיד:
כז ציבור שגזרו תעניות ואירעו בהן ראש חדש או פורים ולא בטלו על דעתם מפסיקין אותו יום ואין מתענין ועכשיו ציבור הוי כיחיד לענין תענית וצריכין לפרוש אותו יום שמפסיקין: שם
כח גמר בערב מלאכול מותר כל זמן שלא ישן ואוכל עד שיעלה עמוד השחר ה). מתנמנם אינו כישן:
כט נהגו לשתות אחר שינה דהוי כהתנה דמותר ואין יחיד מתפלל עננו אלא במנחה:
ל מתענין לשעות ומתפללין עננו:
לא קבלת תענית בט"ב ובתענית חלום מתפלל עננו:
לב אחר שקיעת החמה אוכל ואין צריך להמתין עד צאת הכוכבים:
לג לוה אדם תעניתו ופורע ודוקא אם יארע לו אונס:
לד כשהציבור מתענין אין יכולין ללות אפילו על מנת לפרוע:
לה בוגרת שהגיע זמנה לינשא עליה ליפות עצמה שימצאו לה קופצים וכן בוגרת נשואה:
לו אבל אסור לרחוץ כל גופו בין בחמין בין בצונן אבל פניו ידיו ורגליו בצונן מותר בחמין אסור אפילו אצבעו לסוף אסור ואם אין מתכוין לתענוג אלא להעביר זוהמא מותר או מלוכלך רוחץ בצונן להעביר זוהמא ואפילו ביום הכיפורים שרי בכך:
לז אפילו מלאכה מותרת בשבת משום סכנת נפשות:
לח יחיד רשאי לומר בכל ברכה מעין הברכה ו):
לט צריך פרנסה בברכת השנים וכה"ג:
מ עכשיו רבים הצריכים מטר קובעים בש"ת ולא בברכת השנים יחיד אין אומר עננו בין גואל לרופא אלא בשומע תפלה ובתענית ציבור שלנו רבים הן קובעים ברכה בין גואל לרופא:

סדר תענית כיצד

מא נשא לבבנו אל כפים כאילו טמן שרץ בתוך היד ז) שאין שרץ בידו שאין טבילה מועלת: [בירושלמי פ"ב הלכה א']:
מב להוריד לפני התיבה רגיל בתחינה ואגדה ומבין בכל הברכות דאפילו הרגיל בגמרא ובאגדות טועה כשמתפלל ברבים:
מג בחתימה אתה אין ח) להיות ברוך פעמים:
מד יוצאין לקברות לרחובה של עיר כגולים ואם נתחייבנו מיתה הרינו כמתים ואם גלות הרינו גלינו ואם רעב הרינו רעבים:
מה כהן המכיר משמרתו ומשמרת בית אביו אסור לשתות יין באותו יום:
מו חנוכה ופורים לפניו ואחריו אסור בהספד ובתענית:
מז אין מתחילין להתענות ביום חמישי:

סדר תענית אלו

מח אפילו יחיד המקבל עליו תענית מתענה ומשלים:
מט שכיב מרע שאמר אל תתנו לבני אלא שקל נותנין להן כל צרכן:
נ הר הבית היה מקורה ולא היו הגשמים יכולין ליכנס:
נא התחלת ספק היינו שמותר אחריו מעשה דהא המדביק פת בתנור חייב אם לא רדה מיד:
נב כהן כנסיו לעניים אף אתו העניים מונית מכן:
נג כשמקבלין תעניות אחר הפסח ואינו צריך כל יחיד לקבל עליו מבעוד יום:
נד קבלו הציבור תענית ועבר הדבר קודם חצות לא ישלימו אחר חצות ישלימו:
נה כלל הגדול מפני הגשמים יתחילו העומדים בבית ה' בלילות ט) שבירות גשמים בלילה וכתיב מעלה נשיאים וגו':

בשלשה פרקים

נו נשיאת כפים שחרית מוסף ונעילה ולא בלילה:
נז כהנים של משמר כהן שעולין למעמדן:
נח מותר לאכול ולשתות קודם תפלת מוסף ולא להשתכר:
נט בעל מום בסתר נושא כפיו ואף בגלוי כשרגילין בו בני עירו:
ס אין מפטירין בפרשה פחות משלשה פסוקים ובהתחלה פליגי:
סא לא היו מתפללין על קרבן אחיהם בתמידים. כל יום שיש בו הלל אין בו מעמד:
סב אין מברכין על הלל דראש חדש דמנהגא הוא:
סג ליל ראשון של פסח חובה ליחיד לגמור הלל מכל מקום הא דקאמר יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר אראש חדש קאי על ידי דילוג גומר ומיהו לשון גומר משמע בלא דילוג:

---

*) נ"ל שצ"ל כגון ר"ח חנוכה ופורים וצ"ע לייסב הגי' שלפנינו: **) [נ"ל ולא בשלשים כו']: סליקא לה פסקי תוספות ממסכת תענית

הגהות כ"י א) חוזר לראש לא אמר כי אם מוריד הגשם וכן ותן טל ומטר דיו: ב) יש מקומות שנוהגין כן במרחשון לשאול גשמים והוא מנהג כשר: ג) מתענין על חלום אפי' בשבת וא"צ להתענות תענית אחר על שביטל עונג שבת ס"א: ד) המקבל תענית מבעו"י אומר הריני כו': ה) אם התנה: ו) בכ"י הי' ל"ח וצ"ע הד"א וכצ"ל מעין הברכה כמו צורך פרנסה וכו': ז) שאם שרץ בידו אין וכו': ח) לומר ברוך כו': ט) שירידת גשמים בלילה וכן מעלה נשיאים: סליק